

Odpuštění v Bibli a dnes

Chybovat je lidské, ale odpouštět je božské. Věta, kterou můžeme slyšet poměrně často. Věta, která je dle mého názoru možná až opovrženíhodná. Proč? Přestože je na ní něco pravdy, jako by naznačovala, že člověk není odpuštění schopný, jelikož je božské. Člověk, i přestože odpuštění je něco možná právě až božského, samozřejmě je schopný odpouštět. Odpuštění hříchů, podle Bible, přeci jen přišlo skrze Ježíše Krista, Syna Božího. Skrze Boha, který na sebe vzal tělo člověka, aby sejmul naše hříchy. Právě my lidé jsme vyvolení, my jsme obrazem božím. Pro svět křesťanství je Ježíš vzor a odpuštění je dar, který on lidem přinesl.

„Odpouštějte si navzájem, tak jako Bůh v Kristu odpustil Vám.“¹

Odpouštění je tedy božská činnost s božskými důsledky, ale je pro každého člověka bez rozdílu. Jak by nám asi bylo, kdybychom nemohli odpouštět? Kdyby nás všechny křivdy a prohřešky proti nám pořád tížily a naše vlastní hříchy by nám nebyly odpuštěny? Všechny naše chyby a omyly bychom nemohli pustit z hlavy. Já sám proto zastávám názor, že v odpouštění je svoboda, svoboda chyby vlastní i ostatních nechat jít a netížit se jimi. Přesto by se nikdy nemělo odpouštění jako takové brát na lehkou váhu. Dojít k němu může být nesmírně obtížné a myslím si, že vždy bychom si ho měli nadmíru vážit. A můžou být chvíle, kdy sami nevíme, jestli bychom odpustit měli. Přesto je odpouštění překrásná výsada a jedna z nejsilnějších zbraní v boji proti zlu.

Nejstarší texty, kde můžeme téma odpouštění najít, jsou právě texty teologické a filozofické. To je pochopitelné, jelikož tyto texty se drží myšlenky nějakého vyššího řádu, ve kterém existují hříchy, vina a reakce na ně v podobě odpouštění či trestu. Tato esej se bude především zabývat odpouštěním v Bibli a otázkami: Co je odpouštění? Co o odpouštění říká Bible? Najdeme odpouštění ve Starém zákoně? Jaký je rozdíl mezi starozákonním a novozákonním odpouštěním?

„Základem slova „odpuštění“ je sloveso „pustiti“. Tím se rozumí „přestat držet, uvolnit něco, vzdát se něčeho (co bylo v držení), umožnit odchod (někomu či něčemu), přestat se o něco zajímat, pustit něco zadržovaného“ (...). Předpona „od-“ ještě zdůrazňuje, že jde o to skutečně a dokonale se od něčeho odloučit.“² Odpouštění je tedy většinou bráno jako něco, co nám umožňuje zapomenout na křivdy, pustit vinu. Často se uvádí, že je to právě něco, co nám dá svobodu a právo se tím negativním už nezabývat.

¹ Ef 4,32

² KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: Radost, naděje, odpouštění, smířování, překonávání...* Portál, 2013. ISBN 978-80-7367-976-7. S. 108

To negativní je totiž to, co nepřetrvá. „*Odpuštění pomáhá dění, aby se dělo, a dění pomáhá odpuštění odpouštět, neboť záštipný anachronismus není s to dlouho odolávat neodolatelné síle nastávání...*“³

Nemyslel jsem si, že v řádu Starého zákona, s Bohem, jehož moc je absolutní a dokáže ukázat svůj hněv, najdeme odpuštění. Vidíme ho zde ale například v knize Leviticus, především právě v podobě návodů, jak se oběti Bohu zalíbit a k odpuštění skrze něj a skrze kněze dojít. Například: „*Naloží s býčkem jako s býčkem obětovaným za hřích, stejně s ním naloží. Kněz za ně vykoná smírné obřady, a bude jim odpuštěno.*“⁴ Odpuštění mezi lidmi se zde ale neobjevuje, ve Starém zákoně odpuštění přichází především od Boha, ať už skrze kněze a jejich oběti, nebo protože Bůh odpouští a je milostivý. V knihách některých proroků také nacházíme právě tento pohled na boží odpuštění – Bůh je milostivý: „*Náš Pán Bůh však má soucit a odpuštění, ačkoli jsme se proti němu vzbouřili.*“⁵ V tomto duchu se objevuje odpuštění i v jiných starozákonních knihách. Co je tedy potřeba k tomu, aby nám podle Starého zákona bylo odpuštěno? Držení se slov a zákonů, které nám dal sám Bůh. Dávat Bohu oběti, mít víru a doufat v jeho soucit a odpuštění.

Čím se tedy liší, jak odpuštění vnímá Starý zákon a jak Nový zákon? Již jsem zmínil, že s příchodem Ježíše, jakožto lidské podoby Boha, se stává odpuštění i mezilidskou záležitostí. „*Jemu všichni proroci vydávají svědectví, že skrze jeho jméno⁶ přijme odpuštění hříchů každý, kdo v něho věří.*“⁷ Právě odpouštění mezi lidmi nabývá větší hodnoty: „*Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou.*“⁸ Pakliže jsou tyto hříchy odpuštěny, jsou odpuštěny i před Bohem? Má lidské odpuštění stejnou sílu jako to božské? Nebo je snad každé odpuštění od Boha? To jsou otázky, na které jsem v Bibli nenašel přímou odpověď. Je-li hřích odpuštěn člověkem, je odpuštěn? Sám věřím tomu, že jsou-li vám hříchy odpuštěny druhými lidmi, jsou vám odpuštěny do určité míry i před vyšším řádem, jelikož křivda už je nahrazena láskou. V celé Bibli vidíme tedy dva směry, které by se daly vykládat jako protichůdné. Odpuštění je schopný jenom Bůh, ale často nás slovo boží vyzývá i k odpuštění mezi sebou. Může to všechno působit zmateně, ale jak tomu tedy je? Jakéhokoliv odpuštění je hoden jen ten, který věří v Ježíše, v jeho jméno. A ano, hřích, je-li odpuštěn skrze Kristovo jméno, je odpuštěn. On je totiž Beránek boží, který snímá hříchy světa.⁹

Toto novozákonní snesení daru odpuštění na zem skrze Ježíše si můžeme ukázat hned v druhé kapitole Markova evangelia. „*Synu, odpouštěj se ti hříchy.*“ *Seděli tam však někteří z učitelů Zákona a ve svém*

³ JANKÉLÉVITCH, Vladimír. Odpuštění. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-204-0551-8. S. 22. Přeloženo z franc. originálu z roku 1967.

⁴ Lv 4,20

⁵ Da 9,9

⁶ Skrze Kristovo jméno

⁷ Sk 10,43

⁸ J 20,23

⁹ J 1,29

srdci uvažovali: „Jak může ten (člověk) tak mluvit? Vždyť se rouhá! Hříchy přece může odpouštět jenom sám Bůh.“ Ježíš hned svým duchem poznal, že tak u sebe uvažují, a řekl jim: „Proč tak ve svém srdci uvažujete? Co je snadnější – říci ochrnutému: `Odpouštějí se ti hříchy', nebo říci: `Vstaň, vezmi své lehátko a chod'? Abyste však věděli, že Syn člověka má moc odpouštět na zemi hříchy" - řekl ochrnutému: „Pravím ti, vstaň, vezmi své lehátko a jdi domů!" On vstal, ihned vzal lehátko a přede všemi odešel,¹⁰ Lidé byli přesvědčeni, že odpouštět může jen Bůh. Ptají se: Jak může takto mluvit? Považují to za rouhání proti řádu božímu. Kristus toto proměňuje a ukazuje, že i skrze něj vede cesta. V tomto příběhu také ukazuje, že hřích je „patogenní“. Že právě hřích je to, čím se zlo živí a odpuštěním hříchu lze uzdravovat a proti zlému bojovat. V Novém zákoně jsou ale pořád stanovena nějaká pravidla. Řád se zde neztrácí, ba naopak je v evangeliích a ve zbytku Nového zákona více ukotven. K odpuštění je nutno svých hříchů také upřímně litovat. Podle Marka i jiných evangelií je i takový hřích, který je neodpuštělný: „Kdo by se však rouhal proti Duchu svatému, nemá odpuštění na věky, ale je vinen věčným hříchem.“¹¹ Toto prohlášení zní velice jasně, bohužel zde ale není popsáno, co se myslí rouháním proti Duchu svatému. Sám to interpretuji jako nevíru v odpuštění, které Kristus přináší, jelikož odpuštění bývá spojováno s Duchem svatým a Duch svatý na Ježíše v Markově evangeliu sestoupil.

Jak tedy dojdeme k odpuštění podle Nového zákona? Skrze vyznání hříchu, upřímnou lítost, vzájemné odpuštění, křest, tělo a krev Krista, lásku. Odpouštíte-li ostatním v jeho jménu, bude i vám odpuštěno – se také objevuje v mnoha evangeliích. Cesta k odpuštění se stává mnohem určitější a jasnější, i když pořád jde o plnění vůle boží, jako ve starozákonním řádu. Je to nezbytná část cesty k vzkříšení. Jsou to schody mezi křivdami a hříchy na zemi a vykoupením v nebi, které s Ježíšem přichází. Podle Nového zákona jsou těmito cestami skrze Krista odpouštěny i ty největší hříchy lidí z dávných věků, kterými jsme stále poskvrněni: hřích Adama a Evy, Kainova bratrovražda, Sodoma a Gomora apod.

Jak vidíme odpuštění jako takové v dnešním světě? Je spravedlivé? A jak můžeme uplatnit to, co říká Bible o odpuštění dnes?

V dnešním světě, ale i v historii, je odpuštění podceňováno. Z hlediska psychologie je důležité odpuštění věnovat pozornost z několika důvodů: Lidé jsou z přirozenosti tvory chybnými a zraňují druhé, ať už úmyslně či neúmyslně. Akt odpuštění podporuje dobré vztahy mezi lidmi a narovnává je. Odpuštěním dochází ke snížení negativních pocitů zlosti, zahanbení a sebeobviňování, které mají svůj původ v každodenních konfliktech. Aktem odpuštění si lidé připomínají důležitost a rozměr duchovních

¹⁰ Mk 2,5-12

¹¹ Mk 3,29

hodnot apod.¹² Někdy mi připadá, že lidé si dostatečně neodpouštějí a jsou plni křivd. Jako by pořád platil řád Starého zákona, kde odpouští pouze Bůh. Je ale těžké také posoudit samotnou spravedlnost odpuštění. Je opravdu všechno odpustitelné? Jsou přece činy, které jsou protizákonné. Po těchto činech nepřichází nejprve odpuštění, nýbrž trest. A lidé samozřejmě pokládají tyto činy hodné takového trestu, jako je například odnětí svobody. Celková moralita odpuštění je komplikovaná. Vraždy, znásilnění apod. přeci nejsou hříchy, které lze odpustit. Nebo ano? Zde se náboženské učení a zákon rozcházejí. Možná takové případy je nejlepší nechat v božích rukou. A co když člověk hřeší, aniž by si plně uvědomoval důsledky svých činů? Je hoden odpuštění? O tomto případu mluví například kniha Hanny Arendtové – Eichmann v Jeruzalémě. Eichmann, vysoce postavený úředník Třetí říše, totiž podle procesu v podstatě nepřemýšlel nad tím, že připravuje genocidu šesti milionů židů. Arendtová tento fenomén nazývá banalitou zla – nedostatek myšlení a nevědomost. I tak může zlo pracovat. A určitě je mnoho dalších nezodpovězených či nezodpověditelných otázek, které se týkají odpuštění a jeho morality, správnosti a spravedlnosti.

Cesta k odpuštění nemůže proběhnout bez samotného zhřešení či pochybení. Tato cesta není lehká a hříchy jsou právě něco, co narušuje řád, něco špatného. Proto je odpuštění tématem velmi náboženským, a to nejen křesťanským, jak už jsem totiž zmínil, jde o boj proti zlu. Co si ale můžeme odnést z toho, co nám říká Bible o odpuštění? Že bychom měli odpuštění vyhledávat? A že nám bude všechno odpuštěno, takže můžeme hřešit dle libosti? Na obě otázky lze odpovědět ano i ne. Neměli bychom vyhledávat cokoli, co můžeme odpustit, a už vůbec ne jenom proto, aby nám bylo odpuštěno také. Zároveň ale zastávám názor, který knihy Bible jasně podporují, že odpuštění je stěžejní pro naše duševní zdraví a držení se starých křivd je zbytečné. Je důležité občas zapomenout na hněv nebo smutek, který v nás hřích vyvolal, a přehodnotit význam těchto emocí. A ano, je pravda, že hříchy jsou podle Nového zákona odpouštěny, ale odpuštění je cesta. Cesta, která vyžaduje zapojení obou stran – odpouštějícího i toho, komu má být odpuštěno. Samotný hřích ale může být velice zrádný. Přejde nečekaně, je to něco, co jsme nechtěli udělat, ale litujeme toho. Důležité právě je, abychom nezačali litovat příliš a nestali se obsesivními – tak zlo také dokáže pracovat. V takových situacích je důležité odpouštět do určité míry i sám sobě. V Bibli se skrývá mnoho další moudrosti o odpuštění. Považuji studium Bible a odpuštění za užitečné pro každého člověka, ať už věří či ne. Život nelze žít bez hříchů, chyb a křivd, stejně jako ho nelze žít bez odpuštění.

Štěpán Riethof, 2.A

¹² KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: Radost, naděje, odpouštění, smiřování, překonávání...*. Portál, 2013. ISBN 978-80-7367-976-7. S. 108 S. 107-108.

Použitá literatura:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900-8818-X.

WERNEROVÁ, Bc. Barbora. *Hannah Arendtová a její pojetí banality zla.* České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce Doc. Jakub Sirovátka, Dr. phil.

JANKÉLÉVITCH, Vladimír. Odpuštění. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-204-0551-8. Přeloženo z franc. originálu z roku 1967

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: Radost, naděje, odpouštění, smiřování, překonávání...* Portál, 2013. ISBN 978-80-7367-976-7.